

P9_TA(2023)0369

Sprawozdanie Komisji za rok 2022 dotyczące Czarnogóry

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 18 października 2023 r. w sprawie sprawozdania Komisji za rok 2022 dotyczącego Czarnogóry (2022/2202(INI))

(C/2024/2653)

Parlament Europejski,

- uwzględniając Układ o stabilizacji i stowarzyszeniu między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Czarnogóry, z drugiej strony ⁽¹⁾, który wszedł w życie 1 maja 2010 r.,
- uwzględniając wniosek Czarnogóry o członkostwo w Unii Europejskiej złożony 15 grudnia 2008 r.,
- uwzględniając 5. posiedzenie konferencji akcesyjnej z Czarnogórą na szczelbu wiceministrów 30 czerwca 2020 r. w Brukseli, podczas którego nastąpiło otwarcie negocjacji w sprawie ostatniego rozdziału poddanego przeglądowi, czyli rozdziału 8 dotyczącego polityki konkurencji,
- uwzględniając opinię Komisji z 9 listopada 2010 r. w sprawie wniosku Czarnogóry o członkostwo w Unii Europejskiej (COM(2010)0670), decyzję Rady Europejskiej z posiedzenia w dniach 16–17 grudnia 2010 r. o przyznaniu Czarnogórze statusu kraju kandydującego oraz decyzję Rady Europejskiej z 29 czerwca 2012 r. o otwarciu negocjacji akcesyjnych z Czarnogórą,
- uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1529 z 15 września 2021 r. ustanawiające Instrument Pomocy Przedakcesyjnej (IPA III) ⁽²⁾,
- uwzględniając konkluzje prezydencji z posiedzenia Rady Europejskiej w Salonikach w dniach 19–20 czerwca 2003 r.,
- uwzględniając oświadczenia ze szczytów UE–Bałkany Zachodnie z 17 maja 2018 r. w Sofii, 6 maja 2020 r. w Zagrzebiu, 6 października 2021 r. w Brdo pri Kranju i 6 grudnia 2022 r. w Tiranie,
- uwzględniając proces berliński zapoczątkowany 28 sierpnia 2014 r.,
- uwzględniając komunikat Komisji z 5 lutego 2020 r. pt. „Usprawnienie procesu akcesyjnego – wiarygodna perspektywa członkostwa w UE dla państw regionu Bałkanów Zachodnich” (COM(2020)0057),
- uwzględniając komunikat Komisji z 29 kwietnia 2020 r. pt. „Wsparcie dla regionu Bałkanów Zachodnich w zwalczaniu pandemii COVID-19 oraz ożywienie gospodarcze po pandemii” (COM(2020)0315),
- uwzględniając komunikat Komisji z 6 października 2020 r. pt. „Plan gospodarczo-inwestycyjny dla Bałkanów Zachodnich” (COM(2020)0641),
- uwzględniając Deklarację z Sofii w sprawie Zielonego programu działań dla Bałkanów Zachodnich podpisaną przez Czarnogórę 10 listopada 2020 r.,
- uwzględniając komunikat Komisji z 19 października 2021 r. pt. „Komunikat w sprawie polityki rozszerzenia UE w 2021 r.” (COM(2021)0644) oraz towarzyszący mu dokument roboczy służb Komisji pt. „Sprawozdanie dotyczące Czarnogóry za rok 2021” (SWD(2021)0293),
- uwzględniając przeprowadzone przez Komisję w lipcu 2021 r. przegląd i krajową ocenę programu reform gospodarczych Czarnogóry i wspólne wnioski z dialogu gospodarczo-finansowego między UE a Bałkanami Zachodnimi oraz Turcją przyjęte przez Radę 12 lipca 2021 r.;

⁽¹⁾ Dz.U. L 108 z 29.4.2010, s. 3.

⁽²⁾ Dz.U. L 330 z 20.9.2021, s. 1.

- uwzględniając międzyrządową konferencję akcesyjną UE–Czarnogóra, która odbyła się 22 czerwca i 13 grudnia 2021 r.,
 - uwzględniając 11. posiedzenie Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia UE–Czarnogóra, które odbyło się 14 lipca 2022 r. w Podgoricy,
 - uwzględniając deklarację oraz zalecenia przyjęte na 20. posiedzeniu Parlamentarnego Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia UE–Czarnogóra, które odbyło się 2 grudnia 2021 r.,
 - uwzględniając przystąpienie Czarnogóry do NATO 5 czerwca 2017 r.,
 - uwzględniając sprawozdanie specjalne Europejskiego Trybunału Obrachunkowego nr 01/2022 z 10 stycznia 2022 r. pt. „Wsparcie UE na rzecz praworządności na Bałkanach Zachodnich – pomimo poczynionych wysiłków wciąż występują zasadnicze problemy”,
 - uwzględniając przemówienie przewodniczącej Komisji Ursuli von der Leyen podczas konferencji GLOBSEC Bratislava Forum 2023 z 23 maja 2023 r.,
 - uwzględniając status Czarnogóry jako umawiającej się strony Traktatu o Wspólnocie Energetycznej od 1 stycznia 2007 r.,
 - uwzględniając swoje zalecenie z 19 czerwca 2020 r. dla Rady, Komisji i wiceprzewodniczącego Komisji / wysokiego przedstawiciela Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa w sprawie Bałkanów Zachodnich po szczycie w 2020 r. ⁽³⁾,
 - uwzględniając swoją rezolucję z 15 grudnia 2021 r. w sprawie współpracy w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej na Bałkanach Zachodnich ⁽⁴⁾,
 - uwzględniając swoje zalecenie z 23 listopada 2022 r. dla Rady, Komisji i wiceprzewodniczącego Komisji / wysokiego przedstawiciela Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa w sprawie nowej strategii rozszerzenia UE ⁽⁵⁾,
 - uwzględniając swoje poprzednie rezolucje w sprawie Czarnogóry,
 - uwzględniając art. 54 Regulaminu,
 - uwzględniając sprawozdanie Komisji Spraw Zagranicznych (A9-0277/2023),
- A. mając na uwadze, że rozszerzenie jest najskuteczniejszym instrumentem polityki zagranicznej UE, motywującym i zachęcającym do przeprowadzenia podstawowych reform, w tym w dziedzinie praworządności, demokracji, praw podstawowych i wolności wypowiedzi, a także strategiczną i zorientowaną na przyszłość geopolityczną inwestycją w pokój, stabilność, demokrację i bezpieczeństwo na całym kontynencie, w szczególności w świetle rosyjskiej wojny napastniczej przeciwko Ukrainie, która pokazała, że brak rozszerzenia wiąże się z ogromnymi kosztami strategicznymi i może osłabić bezpieczeństwo i stabilność w Europie;
- B. mając na uwadze, że skuteczność polityki rozszerzenia znacznie osłabła w ostatnich latach z powodu braku prawdziwej woli politycznej do przeprowadzenia podstawowych reform ze strony niektórych przywódców politycznych krajów objętych procesem rozszerzenia, a także z powodu opóźnień ze strony UE w realizacji części jej obietnic; mając na uwadze, że stworzyło to również sprzyjające warunki dla działających w złej wierze podmiotów trzecich w regionie Bałkanów Zachodnich, w szczególności Rosji i Chin;
- C. mając na uwadze, że nowa dynamika rozszerzenia wywołana zmienioną rzeczywistością geopolityczną oraz wnioski niektórych krajów Partnerstwa Wschodniego o członkostwo w UE skłoniły UE do przyspieszenia długo oczekiwanej realizacji obietnic dla Bałkanów Zachodnich; mając na uwadze, że przyszłość krajów Bałkanów Zachodnich leży w UE;
- D. mając na uwadze, że przywódcy polityczni w państwach członkowskich UE, a także w krajach objętych procesem rozszerzenia, muszą udowodnić swoje prawdziwe zaangażowanie na rzecz rozszerzenia na podstawie kryteriów kopenhaskich, podejmując konkretne kroki i dokonując postępów, aby ponownie ożywić cały proces oraz zapewnić jego ciągłość, spójność, wiarygodność, przejrzystość i wpływ;

⁽³⁾ Dz.U. C 362 z 8.9.2021, s. 129.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 251 z 30.6.2022, s. 87.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 167 z 11.5.2023, s. 105.

- E. mając na uwadze, że każdy kraj objęty procesem rozszerzenia jest oceniany na podstawie jego własnych osiągnięć; mając na uwadze, że harmonogram i postępy w procesie akcesyjnym zależą od spełnienia kryteriów rozszerzenia, wdrożenia niezbędnych reform, w szczególności w obszarze kwestii podstawowych, przestrzegania zasad demokracji, praworządności, praw człowieka i dobrych rządów, dostosowania do wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE oraz dostosowania ustawodawstwa;
- F. mając na uwadze, że UE potwierdziła swoje pełne i jednoznaczne zaangażowanie na rzecz perspektywy członkostwa Czarnogóry w UE; mając na uwadze, że prawie 80 % obywateli Czarnogóry popiera przyszłe członkostwo w UE;
- G. mając na uwadze, że Czarnogóra poczyniła największe postępy w procesie przystąpienia do UE – otwarto wszystkie 33 rozdziały unijnego dorobku prawnego poddawane przeglądowi, a trzy zostały tymczasowo zamknięte; mając na uwadze, że integracja Czarnogóry z UE ma kluczowe znaczenie dla stabilności i dobrobytu całej Europy Południowo-Wschodniej;
- H. mając na uwadze, że Czarnogóra podczas negocjacji zgodziła się na stopniowe przyjęcie celów i strategii politycznych Unii Europejskiej;
- I. mając na uwadze, że Czarnogóra pozostaje krajem kandydującym do UE i sojusznikiem NATO; mając na uwadze, że Czarnogóra w pełni dostosowała się do wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE;
- J. mając na uwadze, że UE nadal jest największym partnerem handlowym i największym źródłem pomocy inwestycyjnej i finansowej dla Czarnogóry za pośrednictwem IPA III, planu gospodarczo-inwestycyjnego dla Bałkanów Zachodnich, Instrumentu Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej – „Globalny wymiar Europy” oraz pomocy makrofinansowej;
- K. mając na uwadze, że Czarnogóra stoi w obliczu wyzwań wynikających ze szkodliwych obcych ingerencji i kampanii dezinformacyjnych, w tym ze strony Rosji;

Zaangażowanie na rzecz przystąpienia do UE

1. wyraża uznanie dla długotrwałego zaangażowania Czarnogóry na rzecz integracji z UE, którego podstawą jest wysoki poziom poparcia społecznego; ponownie wyraża poparcie dla Czarnogóry w tym względzie; podkreśla, że postępy i ogólne tempo negocjacji zależą od spełnienia tymczasowych kryteriów praworządności; odnotowuje, że otwarto negocjacje w sprawie wszystkich 33 rozdziałów poddawanych przeglądowi, lecz ubolewa, że od sześciu lat nie zamknięto żadnego z nich, co spowalnia postępy Czarnogóry i negatywnie wpływa na jej status najbardziej zaawansowanego kraju Bałkanów Zachodnich pod względem osiągnięć na drodze do przystąpienia do UE;
2. potwierdza, że tempo procesu rozszerzenia pozostaje związane ze zdolnością poszczególnych krajów do spełnienia kryteriów przystąpienia, ale zależy również od zaangażowania przywódców politycznych w krajach Bałkanów Zachodnich i w UE; w związku z tym ubolewa nad wszelkimi powtarzającymi się opóźnieniami i niechęcią ze strony czarnogórskiej rządzącej elity politycznej do czynienia postępów w unijnych negocjacjach;
3. ubolewa, że wysokie napięcie polityczne i polaryzacja, brak konsensusu w kwestiach związanych z interesem narodowym oraz brak dialogu międzypartyjnego opóźniły postępy reform związanych z UE i pogłężyły Czarnogórę w głębokim kryzysie politycznym i instytucjonalnym; zauważa, że w rezultacie proces przystąpienia Czarnogóry do UE utknął w martwym punkcie i utracono ważny impuls do poczynienia istotnych postępów;
4. odnotowuje wyniki wyborów prezydenckich, które odbyły się w marcu i kwietniu 2023 r., oraz przedterminowych wyborów parlamentarnych, które odbyły się w czerwcu 2023 r.; wyraża głębokie przekonanie, że Czarnogóra potrzebuje stabilnego proeuropejskiego rządu i pronijnej większości; zachęca do utworzenia nowego, stabilnego i proeuropejskiego rządu zdolnego i chętnego do jak najszybszego powrotu na pronijny kurs; zachęca prezydenta, nowy parlament i rząd do skoncentrowania się na kluczowych reformach, które są niezbędne, aby kraj poczynił postępy w integracji z UE, oraz do zapewnienia ich właściwego i terminowego wdrożenia, unikania pogłębiania się polaryzacji politycznej oraz powstrzymania się od podburzającej retoryki i języka w dyskusjach politycznych; pozostaje gotowy do współpracy z wszystkimi podmiotami politycznymi w celu wsparcia tego kraju w utrzymaniu jego strategicznego kursu;
5. wzywa wszystkie władze Czarnogóry do współpracy na rzecz europejskiej przyszłości tego kraju, która będzie stanowić jasny sygnał dla obywateli Czarnogóry, oraz do jednoznacznego informowania o bliskich stosunkach Czarnogóry z UE w tym względzie; podkreśla, że pilnie potrzebne są stabilność polityczna, zaangażowanie i wiarygodne działanie na rzecz budowania konsensusu, tak aby odblokować reformy związane z przystąpieniem do UE, zwłaszcza pilne reformy wymiaru sprawiedliwości; podkreśla, że ważne jest niezmiennie poszanowanie demokratycznych procesów, norm i standardów;

6. z zadowoleniem odnosi się do przyjęcia przez Czarnogórę zmienionej metodyki rozszerzenia i wzywa Czarnogórę, by zwiększyła wysiłki na rzecz spełnienia pozostałych kryteriów pośrednich określonych w rozdziałach 23 i 24, a następnie zamknięcia rozdziałów w oparciu o wymierne postępy i namacalne wyniki;

7. z zadowoleniem przyjmuje dalsze pełne dostosowanie się Czarnogóry do wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE, w tym do wszystkich sankcji przyjętych w następstwie rosyjskiej wojny napastniczej przeciwko Ukrainie, oraz jej poparcie dla międzynarodowego porządku opartego na zasadach na szczelbu Organizacji Narodów Zjednoczonych; zachęca przyszły rząd do dalszego zaangażowania w tym względzie;

8. pochwała udzielanie przez Czarnogórę wsparcia materialnego i humanitarnego Ukrainie o wartości ponad 10 mln EUR, a także mechanizm tymczasowej ochrony, który daje osobom uciekającym z Ukrainy prawo do pobytu w Czarnogórze przez rok; przypomina, że Czarnogóra należy do krajów Bałkanów Zachodnich, w których przebywa największa liczba obywateli Ukrainy; wyraża jednak zaniepokojenie faktem, że coraz większa liczba obywateli rosyjskich, w tym oligarchów, osiedla się w Czarnogórze; apeluje do władz Czarnogóry o dopilnowanie, by kraj ten nie stał się ośrodkiem dla podmiotów i osób, które chcą obejść sankcje;

9. z zadowoleniem przyjmuje aktywne zaangażowanie Czarnogóry w misje i operacje prowadzone w ramach wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony UE, takie jak unijna operacja sił morskich Atalanta, a także w misje NATO oraz inne misje międzynarodowe i wielostronne; uznaje strategiczny sojusz Czarnogóry z UE i potępia wszelkie próby kwestionowania jej członkostwa w NATO podejmowane przez właściwe organy;

10. jest nadal poważnie zaniepokojony szkodliwymi obcymi ingerencjami, próbami destabilizacji, zagrożeniami hybrydowymi i kampaniami dezinformacyjnymi prowadzonymi przez podmioty zagraniczne w Czarnogórze, które przedstawiają UE jako nierzetelnego i niezaangażowanego partnera oraz podważają postępy Czarnogóry na jej europejskiej drodze, zwłaszcza ze strony Rosji, Chin i Serbii; potępia wysiłki Rosji zmierzające do wykorzystania napięć etnicznych Czarnogórze, aby zaognić konflikty, dzielić społeczności i rozpowszechniać fałszywe informacje w celu destabilizacji całego regionu Bałkanów Zachodnich; zauważa, że instytucje religijne mogą być wykorzystywane jako narzędzie wpływów zewnętrznych, i zdecydowanie potępia wszelką nadmierną ingerencję serbskiego Kościoła prawosławnego w tym zakresie, w tym jego próby promowania rosyjskiej dezinformacji;

11. wzywa Czarnogórę do podjęcia znacznych i systemowych działań na rzecz identyfikacji i likwidacji ośrodków dezinformacji oraz podkreśla znaczenie wolności i niezależności mediów, jakości relacjonowania wydarzeń i poprawy umiejętności korzystania z mediów jako kluczowych elementów walki z dezinformacją; potępia bezprecedensowy cyberatak z sierpnia 2022 r. na infrastrukturę cyfrową Czarnogóry, a także wcześniejsze ataki w odpowiedzi na przystąpienie Czarnogóry do NATO w 2017 r.; wzywa Czarnogórę do aktywnego zwiększania odporności w tym zakresie w ścisłej współpracy z UE, w tym za pośrednictwem finansowanych przez UE narzędzi cyberbezpieczeństwa, takich jak projekt szybkiego reagowania w dziedzinie cyberbezpieczeństwa dla Albanii, Czarnogóry i Macedonii Północnej, oraz w ścisłej współpracy z NATO; z zadowoleniem przyjmuje zainteresowanie Czarnogóry współpracą z UE w ramach europejskiego planu działania na rzecz demokracji; wzywa do pilnego przyjęcia strategii przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym i odpowiedniego planu działania, zgodnie z dokumentami strategicznymi UE, w tym polityką UE z 2022 r. w zakresie cyberobrony; wzywa Komisję, aby zapewniła pomoc techniczną i finansową w tym zakresie;

12. wzywa Komisję, Europejską Służbę Działań Zewnętrznych i delegaturę UE w Czarnogórze do wzmocnienia starań na rzecz poprawy widoczności UE w tym kraju oraz do prowadzenia aktywnej i skutecznej kampanii informacyjnej na temat znaczenia bliskiego partnerstwa między Czarnogórą a UE i płynących z niego korzyści, w tym projektów finansowanych przez UE, oraz europejskiej przyszłości Czarnogóry; wzywa do rozszerzenia monitorowania prowadzonego przez grupę zadaniową StratCom, tak aby skupić się na transgranicznych zagrożeniach dezinformacyjnych dla krajów Bałkanów Zachodnich i krajów z nimi sąsiadujących; podkreśla wartość dodaną zaangażowania wiedzy fachowej z sektora prywatnego i społeczeństwa obywatelskiego na szczelbu lokalnym i regionalnym, aby wypracować oparte na dowodach reakcje w ramach walki z dezinformacją oraz wcześniej wykrywać niepokojące zjawiska;

13. ponownie wzywa Komisję do wszczęcia niezależnego i bezstronnego dochodzenia, by zbadać, czy zachowanie komisarza do spraw sąsiedztwa i rozszerzenia oraz wdrażana przez niego polityka stanowią naruszenie Kodeksu postępowania członków Komisji Europejskiej i obowiązków Komisji na podstawie traktatów;

14. podkreśla potrzebę pełnego poszanowania kodeksu postępowania członków Komisji oraz zobowiązań Komisji wynikających z traktatów;

15. zachęca Czarnogórę do ponownego zaangażowania się we współpracę parlamentarną za pośrednictwem Parlamentarnego Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia; ubolewa z powodu odwołania w grudniu 2022 r. posiedzenia Parlamentarnego Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia UE–Czarnogóra z powodu niezastosowania się Czarnogóry do opinii Komisji Weneckiej w sprawie przyjęcia kontrowersyjnych poprawek do ustawy o uprawnieniach prezydenta;

Demokracja i praworządność

16. ubolewa nad przyjęciem przez parlament Czarnogóry w grudniu 2022 r. kontrowersyjnych poprawek do ustawy o uprawnieniach prezydenta, które bezpośrednio kwestionowały poszanowanie konstytucyjności i praworządności, pomimo wydanej w trybie pilnym opinii Komisji Weneckiej i apeli UE, aby ich nie przyjmować; z zadowoleniem przyjmuje wszczęcie przez Trybunał Konstytucyjny procedury sprawdzenia zgodności tej ustawy z konstytucją oraz podjętą ostatnio jego jednogłośnie decyzję o uchyleniu ustawy; podkreśla znaczenie stosowania się do zaleceń Komisji Weneckiej w kwestiach związanych z przepisami prawnymi i ogólną sytuacją w zakresie praworządności w kraju;

17. ubolewa z powodu głębokiej polaryzacji, braku dialogu, nieufności i bojkotów politycznych w parlamencie Czarnogóry, które poważnie utrudniły procedurę ustawodawczą; wzywa władzę ustawodawczą i wykonawczą do zacieśnienia lojalnej współpracy, w tym w zakresie procesu akcesyjnego; apeluje o wzmocnienie funkcjonowania i koordynacji między instytucjami państwowymi w celu osiągnięcia stabilności politycznej i znacznych postępów w kluczowych reformach związanych z UE, w szczególności reformach wyborczych i sądowych, a także w walce z przestępczością zorganizowaną i korupcją;

18. wzywa władze Czarnogóry, by wdrożyły i przyjęły niezbędne środki w celu zwiększenia niezależności, integralności, skuteczności, rozliczalności i profesjonalizmu systemu sądownictwa oraz zwalczania wszelkich form ingerencji politycznej w system sądowy zgodnie z zasadami państwa prawa i demokratycznymi standardami;

19. z zadowoleniem przyjmuje mianowanie trzech nowych sędziów Trybunału Konstytucyjnego jako krok w kierunku rozwiązania kryzysu konstytucyjnego; ubolewa, że w Trybunale Konstytucyjnym od września 2022 r. nie ma kworum; wzywa nowy parlament do jak najpilniejszego zakończenia procesu mianowania sędziów, a w szczególności Prokuratora Generalnego – zgodnie z wnioskiem Rady Prokuratorów z maja 2023 r. – i trzech członków Rady Sądowniczej;

20. ubolewa nad brakiem postępów w reformie prawnych i instytucjonalnych ram wyborczych, w których nadal występują luki i niejasności osłabiające ich skuteczność i wymagające rozwiązania, w tym między innymi przejrzystość finansowania partii politycznych i ich kampanii wyborczych, niewłaściwe wykorzystanie funduszy państwowych, przewaga instytucjonalna wykorzystywana przez partie rządzące w celu osiągnięcia korzyści politycznych oraz obawy o dokładność rejestru wyborców; wzywa do wdrożenia zaległych zaleceń Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, w tym w celu zreformowania całego prawodawstwa wyborczego zgodnie z europejskimi standardami; odnotowuje prace rozpoczęte przez Państwową Komisję Wyborczą mające na celu zwiększenie jej przejrzystości i realizację zaleceń; zachęca władze do dalszego wzmacniania integralności, bezstronności i rozliczalności Państwowej Komisji Wyborczej w celu zwiększenia zaufania publicznego; wzywa Czarnogórę do zapewnienia wiarygodnych, niezależnych i skutecznych działań następczych podejmowanych przez organy polityczne i sądowe w związku z „ aferą kopertową ” dotyczącą domniemanego oszustwa wyborczego;

21. ponawia swój apel o przeprowadzenie wyborów samorządowych tego samego dnia; z zadowoleniem przyjmuje fakt, że wybory w 14 gminach odbyły się w październiku 2022 r. tego samego dnia; zauważa jednak, że Trybunał Konstytucyjny Czarnogóry ocenił nowelizację ustawy o samorządzie jako niekonstytucyjną; apeluje o solidne ramy prawne w tym zakresie, ze szczególnym naciskiem na osiągnięcie równowagi płci wśród wybranych przedstawicieli, mianowicie przez równą reprezentację kobiet na listach wyborczych, oraz poprawę i egzekwowanie istniejących przepisów wewnętrznych w tym zakresie;

22. zauważa, że wybory prezydenckie i parlamentarne w 2023 r. zasadniczo odbyły się w duchu zdrowej rywalizacji i były dobrze zorganizowane oraz że kandydaci mogli swobodnie prowadzić kampanię i mieli równe szanse dotarcia do wyborców; ubolewa jednak, że rejestracja kandydatów nie była włączająca oraz nie usunięto utrzymujących się od dawna nieprawidłowości w ramach prawnych i przepisach dotyczących finansowania kampanii; jest zaniepokojony podatnością mediów na wpływy wewnętrzne i zewnętrzne pod względem relacjonowania kampanii oraz zarzutami dotyczącymi nie-

właściwego wykorzystania zasobów państwowych w okresie przedwyborczym; odnotowuje rekordowo niską frekwencję wyborczą w wyborach parlamentarnych, która wyniosła 56,4 %;

23. wzywa Czarnogórę, by zadbała o wiarygodną i skuteczną reakcję sądownictwa karnego na korupcję; odnotowuje poprawę w zwalczaniu korupcji i pozytywną tendencję w pracy Agencji ds. Zapobiegania Korupcji oraz zachęca do dalszego wzmocnienia integralności, bezstronności i rozliczalności Agencji w celu poprawy uzyskiwanych przez nią wyników i zaufania publicznego; wzywa władze do szybkiego przyjęcia skoordynowanej krajowej strategii walki z korupcją na wysokim szczeblu i przestępczością zorganizowaną zgodnie z zaleceniami Grupy Państw Przeciwko Korupcji i standardami UE oraz do wspierania zintegrowanego podejścia do zapobiegania korupcji i jej zwalczania; wzywa władze do penalizacji nielegalnego wzbogacenia;

24. z ogromnym zaniepokojeniem odnotowuje poważne krajowe i międzynarodowe działania przestępcze czarnogórskich organizacji przestępczych znanych jako „klany” i wzywa do przeprowadzenia pełnego dochodzenia w sprawie ich domniemanego związku z elitą polityczną tego kraju;

25. odnotowuje wysiłki podejmowane w walce z przestępczością zorganizowaną poprzez zmiany legislacyjne i aresztowanie głównych podejrzanych; odnotowuje poważne zarzuty stawiane czołowym postaciom w systemie sądowym; odnotowuje rosnącą liczbę prawomocnych wyroków skazujących, ale nadal jest zaniepokojony przedłużającymi się procesami i częstymi odroczeniami; wzywa władze Czarnogóry do wzmocnienia dochodzeń w sprawach karnych, zwiększenia liczby ekspertów w tej dziedzinie, zapewnienia ściślejszej współpracy i monitorowania w systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych oraz szybkiego wydawania wyroków, przy jednoczesnym poszanowaniu prawa do sprawiedliwego, niezależnego i bezstronnego procesu sądowego oraz ochronie praw oskarżonych; apeluje o dalsze dostosowanie do unijnego dorobku prawnego w zakresie konfiskaty mienia;

26. z zadowoleniem przyjmuje skuteczne działania w dziedzinie nielegalnego handlu, a mianowicie przemytu papierosów; odnotowuje ogłoszone przez rząd w lipcu 2022 r. nowe środki służące zakazaniu składowania tytoniu w Barze; ponownie podkreśla znaczenie dalszych środków służących zwalczaniu przemytu papierosów w tym kraju, zwłaszcza w wolnym obszarze celnym portu w Barze;

27. wzywa Czarnogórę do opracowania kompleksowej strategii zwalczania handlu ludźmi i ochrony ofiar oraz do zapewnienia ściślejszej współpracy z partnerami regionalnymi i międzynarodowymi; z zadowoleniem przyjmuje bieżącą współpracę Czarnogóry z agencjami UE, takimi jak Europol i Eurojust, oraz odnotowuje znaczenie tej współpracy, gdyż pomoże ona Czarnogórze w zwalczaniu przestępczości transgranicznej, w tym handlu bronią, narkotykami i ludźmi, oraz w przeciwdziałaniu terroryzmowi i ekstremizmowi;

28. wyraża zadowolenie z przyjęcia nowej strategii reformy administracji publicznej na lata 2022–2026, jednak ubolewa nad brakiem postępów w jej realizacji; pozostaje zaniepokojony obniżonymi wymaganiami dotyczącymi zatrudniania na podstawie osiągnięć, kompetencji i niezależności urzędników służby cywilnej oraz utratą pracowników posiadających wiedzę fachową na temat procesu przystąpienia do UE; wzywa Czarnogórę, by skutecznie wyeliminowała te nieprawidłowości, zoptymalizowała sposób funkcjonowania administracji państwowej, wprowadziła rozliczalność osób pełniących funkcje kierownicze oraz zapewniła przejrzystość; podkreśla znaczenie rekrutacji opartej na osiągnięciach i kompetencjach na wszystkich szczeblach administracji publicznej oraz odpolitycznienia służby cywilnej; jest nadal zaniepokojony przypadkami nadużywania stanowiska;

29. z zadowoleniem przyjmuje drugie zgromadzenie obywatelskie w Czarnogórze oraz kolejną wizytę jego uczestników w Parlamencie Europejskim;

Prawa podstawowe i prawa człowieka

30. wzywa Czarnogórę, by zwiększyła starania na rzecz zwalczania mowy nienawiści i nękania w internecie, które w nieproporcjonalny sposób dotykają obrońców praw człowieka i kobiety, a także jednostronnych informacji politycznych oraz obcych ingerencji w czarnogórskich mediach; wzywa polityków i osoby publiczne do zdecydowanego potępienia wszelkich przekazów mających na celu polaryzację społeczeństwa i podważenie zaufania do mediów i podstawowych norm demokracji; przypomina, że przypadki mowy nienawiści wobec mniejszości etnicznych i seksualnych, takie jak incydenty wobec osób LGBTIQ+, budzą poważne zaniepokojenie; odnotowuje również powolne postępy w dziedzinie wolności wypowiedzi;

31. wyraża zaniepokojenie głęboką polaryzacją polityczną w krajobrazie medialnym, brakiem niezależności nadawcy publicznego (Czarnogórskie Radio i Telewizja – RTCG), a w szczególności rosnącą liczbą zagranicznych i krajowych kampanii dezinformacyjnych, które negatywnie wpływają na procesy demokratyczne; z zaniepokojeniem odnotowuje presję wywieraną na lokalny rynek mediów z powodu coraz większej konkurencji w mediach regionalnych; podkreśla potrzebę niezależności i wolności mediów jako kluczowych elementów silnej demokracji; wzywa organy regulacji mediów i wszystkie zainteresowane strony, by promowały i wspierały inicjatywy, które zachęcają do wyważonych i bezstronnych relacji, a także reprezentowanie różnorodnych perspektyw oraz dziennikarstwo śledcze, co pozwoli złagodzić wpływ polaryzacji politycznej;

32. odnotowuje opracowanie strategii rozwoju RTCG i strategii transformacji cyfrowej na lata 2023–2027, która uznaje rolę nadawcy publicznego RTCG jako podstawowego źródła informacji; wzywa wszystkie władze, by powstrzymały się od podejmowania wszelkich działań administracyjnych, ustawodawczych lub politycznych, które mogłyby zagrozić niezależności redakcyjnej, instytucjonalnej lub finansowej nadawcy publicznego; wyraża zaniepokojenie wyborem dyrektora generalnego RTCG z naruszeniem prawomocnego orzeczenia sądu;

33. docenia wysiłki na rzecz ukończenia strategii medialnej Czarnogóry na lata 2022–2026 i nalega na włączenie mediów i społeczeństwa obywatelskiego do przeglądu przepisów dotyczących mediów, zgodnie ze standardami UE; wzywa Czarnogórę, by w końcu przyjęła nowy pakiet ustaw medialnych, a mianowicie ustawę o mediach, ustawę o mediach publicznych oraz ustawę o audiowizualnych usługach medialnych;

34. z zadowoleniem przyjmuje pewne pozytywne kroki, takie jak wprowadzenie surowszych kar za ataki na dziennikarzy i groźby pod ich adresem oraz powołanie komisji ad hoc ds. monitorowania przemocy wobec pracowników mediów, i apeluje o pilne odnowienie mandatu tej komisji; jednak ponownie podkreśla potrzebę skutecznego wdrożenia jej ustaleń i zaleceń; apeluje o większą przejrzystość w odniesieniu do niejawnych dokumentów dotyczących ataków na dziennikarki; wzywa Czarnogórę do zwiększenia skuteczności reakcji prawnej na groźby i przemoc wobec dziennikarzy i innych pracowników mediów, również w sprawach z przeszłości, oraz wzywa władze do powstrzymania się od wszelkich ataków słownych lub nadmiernych nacisków politycznych na niezależne media i dziennikarzy; podkreśla potrzebę przeglądu śledztwa w sprawie zabójstwa dziennikarza Duška Jovanovicia oraz współpracy z zagranicznymi ekspertami w celu zapewnienia pełnego i skutecznego postępowania w tej sprawie;

35. wzywa Czarnogórę do przeprowadzenia długo oczekiwanego spisu powszechnego ludności i mieszkań zgodnie ze standardami unijnymi i międzynarodowymi po przezwycięzeniu impasu politycznego w tym kraju, tak aby ta ważna kwestia nie została użyta jako kolejny pretekst do pogłębienia polaryzacji społeczeństwa; oczekuje, że zostanie on przeprowadzony w sposób otwarty i przejrzysty, bez jakiegokolwiek ingerencji politycznej, a wszystkie uznane mniejszości narodowe zostaną prawidłowo policzone bez obawy przed zastraszaniem lub ściganiem;

36. z zadowoleniem przyjmuje wieloetniczną tożsamość tego kraju i wzywa do dalszego promowania i poszanowania wszystkich języków, dziedzictwa kulturowego i tradycji społeczności lokalnych i mniejszości narodowych; ubolewa nad rosnącą polaryzacją społeczną i podziałami społecznymi; podkreśla potrzebę ochrony praw wszystkich mniejszości narodowych, w tym ich praw politycznych, społecznych i gospodarczych, i wzywa do wzmocnienia, stosowania i wdrożenia ram instytucjonalnych i prawnych w tym zakresie, w tym nowej ustawy antydyskryminacyjnej; wzywa władze do przeciwdziałania dyskryminacji krzyżowej, której doświadczają mniejszości, w ramach systematycznego i skutecznego podejścia instytucjonalnego;

37. wzywa Czarnogórę, by zwiększyła starania w celu zapewnienia niedyskryminacyjnego posługiwania się językami mniejszości w szkolnictwie i specjalnej przestrzeni medialnej w mediach państwowych i lokalnych; podkreśla znaczenie równej reprezentacji mniejszości narodowych w mediach, sądownictwie, organach ścigania i instytucjach publicznych; podkreśla potrzebę ochrony praw politycznych wszystkich mniejszości narodowych;

38. ubolewa, że najbardziej wrażliwe grupy społeczne, w tym Romowie i Egipcjanie, osoby z niepełnosprawnościami i osoby LGBTQ+, są w coraz większym stopniu narażone na dyskryminację, mowę nienawiści i przestępstwa z nienawiści; wzywa Czarnogórę do wzmocnienia środków przeciwko mowie nienawiści, wykluczeniu społecznemu i dyskryminacji oraz do poprawy dostępu najbardziej wrażliwych grup społecznych do wymiaru sprawiedliwości, zatrudnienia, mieszkań i opieki zdrowotnej; przypomina o potrzebie pełnego i skutecznego wdrożenia strategii na rzecz integracji Romów i Egipcjan na lata 2021–2025; ubolewa nad nasileniem przemocy i mowy nienawiści wobec osób LGBTQ+ i wzywa Czarnogórę do przyjęcia odpowiednich przepisów w celu pełnej ochrony ich praw, w tym pełnego wdrożenia ustawy o partnerstwie osób tej samej płci;

39. podkreśla wieloetniczną tożsamość Zatoki Kotorskiej; podkreśla, że europejska perspektywa Czarnogóry jest ściśle powiązana z ochroną mniejszości i ich dziedzictwa kulturowego; wzywa władze Czarnogóry, by pielęgnowały wieloetniczny charakter państwa, w tym tradycje i dziedzictwo kulturowe społeczności chorwackiej w Zatoce Kotorskiej; z zadowoleniem przyjmuje wybór przedstawiciela mniejszości chorwackiej do parlamentu Czarnogóry w ostatnich wyborach;

40. jest zaniepokojony wzrostem liczby zabójstw kobiet, otwarcie wyrażaną mizoginią, nasileniem przemocy ze względu na płeć i przemocy wobec dzieci; jest nadal zaniepokojony seksizmem wobec kobiet w polityce i życiu publicznym i ubolewa, że przemoc wobec kobiet przyczynia się do uniemożliwienia kobietom angażowania się w życie polityczne; wyraża zaniepokojenie spadkiem liczby kobiet wśród posłów;

41. wzywa Czarnogórę, by wdrożyła normy konwencji stambulskiej, prowadziła kampanie na rzecz podnoszenia świadomości publicznej oraz zapewniła odpowiednie prowadzenie śledztw i ściganie sprawców; wzywa Czarnogórę do wyeliminowania wszelkich form dyskryminacji, zajęcia się głęboko zakorzenionymi dyskryminacyjnymi zachowaniami społecznymi, poprawy dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz zapewnienia lepszych działań następczych i egzekwowania praw w postępowaniach dotyczących przemocy domowej, a także skuteczniejszego zapobiegania przemocy domowej i ochrony przed nią oraz systemów wsparcia dla ofiar; wzywa Czarnogórę do ustanowienia mechanizmów regularnego monitorowania w celu nadzorowania skuteczności systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach rodzinnych dla ofiar przemocy domowej oraz do wprowadzenia mechanizmów monitorowania w celu oceny wpływu strategii i procedur związanych z wymiarem sprawiedliwości w sprawach rodzinnych na marginalizowane grupy kobiet;

42. wyraża zaniepokojenie brakiem postępów i konfliktami interesów w procesie opracowywania poprawek do ustawy o ochronie przed przemocą domową; zauważa, że do grupy roboczej ministerstwa sprawiedliwości ds. opracowania poprawek do ustawy Prokuratura Krajowa przydzieliła prokuratora krajowego, który jest podejrzany o przemoc domową;

43. ubolewa z powodu utrzymującej się dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami; ubolewa z powodu niespójności między przepisami krajowymi a Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych; wzywa do skutecznego wdrożenia strategii służących wyeliminowaniu luk w ochronie praw osób z niepełnosprawnościami we wszystkich sektorach i strategiach politycznych, w tym również w służbie zdrowia, na rynku pracy oraz w postępowaniach administracyjnych i sądowych; z zadowoleniem zauważa, że trwa reforma narodowego systemu orzekania o niepełnosprawności; podkreśla, że pilnie potrzebna jest strategia deinstytucjonalizacji;

44. z zaniepokojeniem odnotowuje podpisanie porozumienia podstawowego z serbskim Kościołem prawosławnym mimo krytyki ze strony społeczeństwa obywatelskiego i politycznych protestów z powodu braku pluralistycznych konsultacji i przejrzystości; wyraża zaniepokojenie, że Kościół prawosławny w krajach takich jak Serbia i Czarnogóra próbuje promować Rosję jako obrońcę tzw. tradycyjnych wartości rodzinnych i umacniania stosunków między państwem a kościołem;

45. podkreśla kluczową rolę organizacji społeczeństwa obywatelskiego w funkcjonowaniu demokracji; wzywa władze Czarnogóry do większego zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego, wraz z niezależnymi ekspertami i lokalnymi zainteresowanymi stronami, w opracowywanie kluczowych przepisów, w szczególności reform związanych z unijnym programem reform i ogólnie procesem akcesyjnym, poprzez wzmocnienie mechanizmów współpracy i konsultacji między organami państwowymi a organizacjami społeczeństwa obywatelskiego; zauważa, że ustanowiono zasady finansowania organizacji społeczeństwa obywatelskiego, ale tylko ograniczona liczba ministerstw ogłosiła zaproszenia do przyznawania dotacji tym organizacjom; z zaniepokojeniem odnotowuje nieuzasadnione działania niektórych organizacji społeczeństwa obywatelskiego; wzywa władze Czarnogóry do dopilnowania, aby organizacje społeczeństwa obywatelskiego funkcjonowały zgodnie ze standardami demokratycznymi i wartościami UE; zauważa w tym kontekście, że pełna przejrzystość finansowania organizacji społeczeństwa obywatelskiego istotnie przyczyniłaby się do większej przejrzystości; wyraża ubolewanie z powodu werbalnych ataków urzędników państwowych na organizacje społeczeństwa obywatelskiego;

46. wzywa Czarnogórę do pilnego i pełnego wdrożenia zaleceń powszechnego okresowego przeglądu praw człowieka, Komitetu przeciwko Torturom oraz Europejskiego Komitetu do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu w celu zwalczania atmosfery bezkarności w tym kraju; w tym kontekście wzywa Czarnogórę do wprowadzenia zakazu przedawnienia przestępstw, jakimi są tortury i inne formy brutalnego traktowania, oraz do zmiany definicji tortur zgodnie z Konwencją w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania; wzywa władze, by przeprowadziły sprawne i skuteczne śledztwa w sprawie przemocy policyjnej i tortur wobec osób zatrzymanych oraz by zadbały o postawienie sprawców przed wymiarem sprawiedliwości; apeluje, by osoby podejrzane o stosowanie tortur zostały natychmiast zawieszono w obowiązkach służbowych na czas postępowania i otrzymały kary współmierne do powagi ich czynów, jeśli zostaną uznane za winne;

47. przyjmuje do wiadomości podpisanie zaktualizowanej umowy między UE a Czarnogórą dotyczącej współpracy operacyjnej w zakresie zarządzania granicami z Europejską Agencją Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex), która tymczasowo weszła w życie 1 lipca 2023 r.; zachęca do dalszej współpracy między Czarnogórą a Fronteksem w celu wzmocnienia zarządzania granicami, wspierania procedur azylowych, zwalczania przemytu i usprawnienia readmisji;

Pojednanie, współpraca regionalna i stosunki dobrosąsiedzkie

48. odnotowuje aktywny udział Czarnogóry we współpracy regionalnej i podkreśla znaczenie stawienia czoła wspólnym wyzwaniom, promowania stosunków dobrosąsiedzkich oraz wspierania stabilności i rozwoju w regionie; wyraża uznanie dla Czarnogóry za poszanowanie praw mniejszości i odgrywanie pozytywnej roli w stosunkach regionalnych i zachęca ją do wzmocnienia wysiłków na rzecz pojednania i poszukiwania rozwiązań przeszłych sporów;

49. podkreśla znaczenie inkluzywnej współpracy gospodarczej, która powinna być możliwa do zaakceptowania przez wszystkie sześć krajów Bałkanów Zachodnich i która ustanawia współpracę tam, gdzie wszystkie te kraje mają równe szanse, i sprzyja szerszemu dostosowaniu do standardów i dorobku UE; w związku z tym przypomina o swoich wątpliwościach dotyczących inicjatywy „Otwarte Bałkany” i odnotowuje udział Czarnogóry na czerwcowym i wrześniowym szczycie w charakterze obserwatora;

50. z zadowoleniem przyjmuje niedawne porozumienia w kontekście procesu berlińskiego dotyczące swobody przemieszczania się na podstawie dokumentów tożsamości, uznawania kwalifikacji uzyskanych w ramach kształcenia na poziomie studiów wyższych oraz uznawania kwalifikacji zawodowych lekarzy, dentyistów i architektów; apeluje o ich szybkie przyjęcie i wdrożenie oraz pochwała ich ratyfikację przez rząd Czarnogóry; podkreśla, że trzeba w pełni wykorzystać wszystkie istniejące inicjatywy regionalne i międzyrządowe, w szczególności Inicjatywę Adriatycko-Jońską, Inicjatywę Środkowoeuropejską, strategię UE na rzecz regionu Morza Adriatyckiego i Morza Jońskiego oraz proces berliński, a także tworzyć synergie między nimi;

51. wzywa Czarnogórę do wzmocnienia wysiłków na rzecz identyfikacji, ścigania i karania zbrodni wojennych oraz ich gloryfikacji, a także do wyjaśnienia losu osób zaginionych; wzywa Czarnogórę, by aktywnie zbadała wszystkie zarzuty dotyczące zbrodni wojennych i podniosła kwestie odpowiedzialności kierowniczej i pomocnictwa; w tym kontekście apeluje o skuteczną współpracę regionalną w zakresie prowadzenia śledztw dotyczących osób oskarżonych o zbrodnie wojenne i ścigania takich osób; wyraża uznanie dla kontynuacji współpracy Czarnogóry w ramach procesu deklaracji z Sarajewa; wzywa władze do przeglądu starych spraw, które nie były przedmiotem ścigania karnego zgodnie z międzynarodowym prawem humanitarnym, a także prawem krajowym, oraz do dopilnowania, by wszystkie ofiary i członkowie ich rodzin otrzymali rekompensatę lub odszkodowanie administracyjne za swoje cierpienia; ubolewa, że nadal istnieje wiele wyzwań związanych z ich integracją gospodarczą i społeczną oraz dobrostanem;

52. wyraża zaniepokojenie przyjęciem przez rozwiązany parlament Czarnogóry ustawy o ochronie weteranów i osób z niepełnosprawnościami, w której wybiórczo określono kategorię „cywilnych ofiar wojny” i ich prawo do odszkodowania pieniężnego, mimo że ustawa ta nie weszła jeszcze w życie;

53. wzywa Czarnogórę do przestrzegania przepisów dotyczących dziedziczenia po byłej Socjalistycznej Federacyjnej Republice Jugosławii, przede wszystkim w odniesieniu do mienia wojskowego;

54. wzywa Czarnogórę i jej sąsiadów do podjęcia konkretnych kroków w celu rozwiązania długotrwałych sporów dwustronnych w konstruktywny sposób i w duchu sąsiedzkiej współpracy, w tym nierozwiązanych kwestii dotyczących wytyczenia granic z Serbią i Chorwacją, na jak najwcześniejszym etapie procesu akcesyjnego; zachęca do promowania inicjatyw transgranicznych, w tym współfinansowanego przez UE programu współpracy transgranicznej między Serbią a Czarnogórą;

55. ponawia swój apel o otwarcie archiwów dotyczących republik byłej Jugosławii oraz o udostępnienie akt byłych jugosłowiańskich tajnych służb i służby kontrwywiadowczej Jugosłowiańskiej Armii Ludowej w celu gruntownego zbadania zbrodni z czasów komunistycznych i odniesienia się do nich;

Reformy społeczno-gospodarcze

56. z zadowoleniem odnotowuje nadwyżkę budżetową za pierwszy kwartał 2023 r. oraz prognozowany wzrost gospodarczy w 2024 r.; z zadowoleniem przyjmuje obniżenie stopy inflacji, choć zauważa, że wciąż jest ona jedną z najwyższych w Europie;

57. zachęca Czarnogórę, by dostosowała swoją strategię wzrostu gospodarczego w celu zwiększenia wydajności, kapitału ludzkiego i przyspieszenia konwergencji z UE zgodnie z zaleceniami Banku Światowego, tak aby przynieść korzyści wszystkim grupom społeczeństwa, w tym grupom zmarginalizowanym i słabszym grupom społecznym; po raz kolejny podkreśla konieczność zwiększenia inwestycji publicznych w system edukacji w celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego;

58. odnotowuje spadek długu publicznego Czarnogóry, ale nadal jest wysoce zaniepokojony podatnością na zagrożenia związane z długiem; wzywa Czarnogórę do podjęcia dalszych kroków na rzecz stabilności finansów publicznych oraz do opracowania środków mających na celu ograniczenie gospodarki nieformalnej;

59. wzywa Czarnogórę, by wzmocniła fiskalną politykę gospodarczą w celu dostosowania poziomu długu publicznego do celu określonego w unijnym pakcie stabilności i wzrostu, tak aby nie przekraczał on 60 % PKB; wzywa Czarnogórę, by wzmocniła mechanizm monitorowania inwestycji zagranicznych w celu zwiększenia bezpieczeństwa gospodarczego, zapobiegania ingerencji politycznej i rozwiązania problemów związanych ze złym sprawowaniem rządów; podkreśla, że ważna jest poprawa zrównoważonego charakteru wywozu przez zmniejszenie nadmiernej zależności od przemysłu wydobywania surowców takich jak ruda miedzi i surowe aluminium;

60. odnotowuje wzrost długu publicznego Czarnogóry wobec zagranicznych instytucji finansowych i przedsiębiorstw, który może być wykorzystany jako narzędzie wpływania na decyzje w zakresie polityki zagranicznej, zwłaszcza związane z Chinami; odnotowuje zwiększone zainteresowanie Chin inwestycjami na Bałkanach Zachodnich oraz projektami infrastruktury transportowej w Czarnogórze stanowiącymi część koncepcji „Jeden pas i jeden szlak”; z zaniepokojeniem odnotowuje podpisanie protokołu ustaleń z chińskim konsorcjum w sprawie budowy autostrady łączącej Budwę i Tivat, mając na uwadze wcześniejsze zadłużenie Czarnogóry wobec Chin, a mianowicie pożyczkę w wysokości 1 mld USD wykorzystanej na budowę autostrady Bar–Boljare; wzywa władze do zmniejszenia zależności gospodarczej od Chin i z zadowoleniem przyjmuje niedawne wysiłki na rzecz zwiększenia odporności fiskalnej; wzywa Czarnogórę do dalszego korzystania z planu gospodarczo-inwestycyjnego dla Bałkanów Zachodnich oraz unijnej inicjatywy Global Gateway w celu znalezienia bardziej ekologicznej i przejrzystej alternatywy, jeśli chodzi o finansowanie projektów infrastrukturalnych;

61. wzywa władze Czarnogóry, by podjęły dalsze kroki w celu wdrożenia usług cyfrowych dla mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, nadania priorytetu rozwojowi elektronicznych usług transakcyjnych oraz wdrożenia strategii cyfryzacji systemu edukacji; uznaje znaczenie inwestowania w kształcenie i w szkolenie zawodowe w celu rozwiązania problemu bezrobocia wśród młodzieży oraz promowania wzrostu gospodarczego i spójności społecznej w Czarnogórze;

62. z zadowoleniem przyjmuje decyzję Czarnogóry o zakończeniu 31 grudnia 2022 r. programu „obywatelstwo za inwestycje”; zauważa, że w latach 2019–2022 ponad 70 % paszportów wydanych w ramach tego programu przyznano obywatelom Federacji Rosyjskiej; wzywa władze do przeglądu wcześniejszych decyzji, zwłaszcza w świetle rosyjskiej wojny napastniczej przeciwko Ukrainie; podkreśla ryzyko dotyczące bezpieczeństwa, korupcji i prania pieniędzy, jakie mogą stwarzać takie programy; podkreśla ponadto potrzebę dalszego dostosowania do polityki wizowej UE;

63. zachęca Czarnogórę do jak najlepszego wykorzystania funduszy UE dostępnych w ramach IPA III oraz planu gospodarczo-inwestycyjnego dla Bałkanów Zachodnich, w tym ram inwestycyjnych dla Bałkanów Zachodnich, gwarancji dla młodzieży na Bałkanach Zachodnich i programu Erasmus+; podkreśla, że zgodnie z warunkami IPA III finansowanie musi zostać zmodyfikowane lub zawieszono w przypadku znacznego regresu lub trwałego braku postępów w podstawowych obszarach;

64. wzywa UE i kraje Bałkanów Zachodnich do ustanowienia ram skutecznej współpracy z Prokuraturą Europejską (EPPO); wzywa Komisję, by dokonała niezbędnych ustaleń prawnych i politycznych w celu rozszerzenia właściwości EPPO na fundusze UE przeznaczone dla Czarnogóry jako kraju kandydującego; zachęca kraje Bałkanów Zachodnich do szybkiego zawarcia dwustronnych porozumień roboczych z EPPO w celu ułatwienia ścisłej współpracy i ścigania przypadków niewłaściwego wykorzystania funduszy UE, w tym poprzez oddelegowanie krajowych urzędników łącznikowych do EPPO;

65. ponownie apeluje do Komisji, by wdrożyła zalecenia sprawozdania specjalnego nr 01/2022 Europejskiego Trybunału Obrachunkowego i w ten sposób dostosowała swoje inwestycje związane z praworządnością na Bałkanach Zachodnich, w tym w Czarnogórze;

Energia, środowisko, różnorodność biologiczna, zrównoważony rozwój i łączność

66. z zadowoleniem przyjmuje pakiet Komisji dotyczący wsparcia energetycznego dla Bałkanów Zachodnich i podkreśla ogromne znaczenie, jakie ma przeznaczenie środków z pakietu wsparcia w sytuacjach nadzwyczajnych w celu złagodzenia skutków kryzysu energetycznego i wsparcia przejścia Czarnogóry na gospodarkę efektywną energetycznie i opartą na energii odnawialnej, zgodnie z planem REpowerEU;

67. z zadowoleniem przyjmuje uruchomienie rynku dnia następnego energii elektrycznej na czarnogórskiej giełdzie energii, dzięki któremu rynek ten stanie się bardziej płynny i przejrzysty, co przyniesie korzyści zarówno konsumentom, jak i producentom oraz zapewni uczciwe ceny, bezpieczniejsze i bardziej niezawodne dostawy energii elektrycznej oraz większą integrację odnawialnych źródeł energii; wzywa Czarnogórę, by lepiej zintegrowała się z rynkami energii państw członkowskich oraz by przyspieszyła wdrażanie środków w zakresie efektywności energetycznej w połączeniu z ułatwianiem wprowadzania rozwiązań z zakresu energii ze źródeł odnawialnych z myślą o odejściu od paliw kopalnych;

68. wzywa Czarnogórę do przyspieszenia zrównoważonej transformacji energetycznej zgodnie z porozumieniem paryskim i unijnymi celami dekarbonizacji; podkreśla, że wszystkie nowe projekty dotyczące energii ze źródeł odnawialnych muszą być zgodne z dorobkiem prawnym UE w zakresie koncesji, pomocy państwa i środowiska; wzywa władze, by przyspieszyły proces opracowywania ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego Czarnogóry, który powinien zostać opracowany w sposób przejrzysty w oparciu o interes publiczny i mieć zastosowanie do wszystkich nowych projektów energetycznych; podkreśla potrzebę skutecznego transponowania i wdrożenia zmienionego pakietu „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków”; wyraża głębokie zaniepokojenie zmianami wprowadzonymi do ustawy o emisjach przemysłowych i będącym ich konsekwencją przedłużeniem eksploatacji elektrowni węglowej Pljevlja mimo toczącego się postępowania w sprawie naruszenia przepisów wszczętego przez sekretariat Wspólnoty Energetycznej w związku z naruszeniem dyrektywy w sprawie dużych obiektów energetycznego spalania na mocy Traktatu o Wspólnocie Energetycznej; wzywa Czarnogórę, by bezzwłocznie naprawiła to naruszenie; odnotowuje rozpoczęcie ekologicznej przebudowy elektrowni o wartości 70 mln EUR;

69. odnotowuje podpisanie protokołu ustaleń między Czarnogórą a Stanami Zjednoczonymi, podczas gdy trwają prace nad instalacją terminalu skroplonego gazu ziemnego w porcie w Barze; oczekuje, że Czarnogóra zaangażuje się w dywersyfikację dostaw energii i zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego;

70. wzywa Czarnogórę, by przyspieszyła opracowywanie i przyjęcie spójnego i wiarygodnego krajowego planu w dziedzinie energii i klimatu zgodnie z ramami polityki klimatyczno-energetycznej UE; zachęca Czarnogórę do przyjęcia zmian w ustawie o ochronie przed negatywnymi skutkami zmiany klimatu; wzywa Czarnogórę do poprawy praktyk gospodarowania odpadami i do ochrony jakości wody;

71. podkreśla, że ważne jest, by inwestycje Czarnogóry w infrastrukturę były zgodne z unijnymi standardami zawartymi w dyrektywie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko oraz unijnymi zasadami udzielania zamówień publicznych i pomocy państwa; głęboko ubolewa z powodu degradacji rezerwatu biosfery w dorzeczu Tary oraz wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO Parku Narodowego Durmitor w związku z budową autostrady Bar–Boljare; ponownie wzywa Czarnogórę, by przeprowadziła działania mające na celu rewitalizację koryta rzeki i uważnie monitorowała wpływ budowy infrastruktury transportowej na środowisko;

72. ponownie apeluje do Czarnogóry, by podjęła pilne środki mające na celu skuteczną ochronę obszarów chronionych, oraz zachęca do kontynuowania prac polegających na identyfikacji potencjalnych obszarów Natura 2000; podkreśla, że niezbędne jest zapewnienie zgodności z dyrektywą siedliskową oraz ramową dyrektywą wodną przy rozpoczynaniu nowych inwestycji, które mogą mieć wpływ na potencjalne obszary Natura 2000 lub Emerald, w tym Jezioro Szkoderskie, Sinjajewinę, Komarnicę i inne, lub które mogą prowadzić do pogorszenia stanu jednolitych części wód; podziela poważne obawy wyrażane przez obywateli Czarnogóry i działaczy społeczeństwa obywatelskiego, że kanion rzeki Komarnicy może ulec nieodwracalnemu zniszczeniu w wyniku budowy zapory dla elektrowni wodnej, i wzywa władze do przeprowadzenia szczegółowej analizy kosztów i korzyści dotyczącej rentowności tego projektu oraz istniejących alternatyw;

73. zachęca Czarnogórę do intensyfikacji działań zmierzających do przeprowadzenia reform instytucjonalnych i legislacyjnych w dziedzinach polowania i rybołówstwa, ze zwróceniem szczególnej uwagi na obszary i gatunki chronione; w tym kontekście apeluje do władz Czarnogóry o egzekwowanie skutecznych, proporcjonalnych i odstraszających kar za wszelkie przestępstwa przeciw środowisku oraz o wyeliminowanie korupcji w tym sektorze;

74. z zadowoleniem przyjmuje porozumienie osiągnięte na szczycie w Tiranie w sprawie obniżenia kosztów roamingu między UE a Bałkanami Zachodnimi od 1 października 2023 r., z perspektywą ich całkowitego zniesienia; z zadowoleniem przyjmuje porozumienie z 3 maja 2023 r. w sprawie obniżenia kosztów transmisji danych w roamingu, zawarte między 38 operatorami telekomunikacyjnymi z UE i Bałkanów Zachodnich; wzywa władze, podmioty prywatne i wszystkie zainteresowane strony do ułatwienia realizacji uzgodnionych celów, tak aby doprowadzić do znacznego obniżenia opłat roamingowych za transfer danych;

◦
◦ ◦

75. zobowiązuje swoją przewodniczącą do przekazania niniejszej rezolucji przewodniczącemu Rady Europejskiej, Komisji, wiceprzewodniczącemu Komisji / wysokiemu przedstawicielowi Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, rządów i parlamentom państw członkowskich oraz prezydentowi, rządowi i parlamentowi Czarnogóry.
